

۱۱۳۹ پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ

سرشناسه:	ملکاف، علاءالدین، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور:	نظریه انسان کامل از دیدگاه عرفان و فلسفه / علاءالدین ملکاف.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری:	۳۶۰ ص:؛ جدول؛ ۵/۱۴×۵/۲۱ س.م.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۰۲۸-۹
وضعیت فهرست نویسی:	فیبیا
یادداشت:	واژه‌نامه.
یادداشت:	کتابنامه.
موضوع:	ابن عربی، محمدبن علی، ۵۶۰ - ۶۳۸ق. -- نظریه درباره انسان (عرفان)
موضوع:	صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، ۹۷۹ - ۱۰۵۰ق. -- نظریه درباره انسان‌شناسی فلسفی
موضوع:	انسان (عرفان)
موضوع:	انسان (فلسفه)
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی ﷺ العالمية.
رده بندی کنگره:	مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
رده بندی دیویی:	۱۳۹۵ ۲۷۹/۲/الف BP
شماره کتابشناسی ملی:	۲۹۷/۸۹۲۴
	۴۲۱۵۹۷۱

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

نظریه انسان کامل از دیدگاه عرفان و فلسفه

مؤلف: علاءالدین ملکاف

چاپ اول: ۱۳۹۵ش / ۱۴۳۷ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۱۶۵۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۳۰۰ نسخه

مراکز پخش

قم، چهارراه شهدا، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نیش کوچه ۱۸، تلفکس: ۳۷۸۳۹۳۰۵/۹ - ۲۵

قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: ۳۲۱۳۳۱۰۶ - ۲۵. فکس: ۳۲۱۳۳۱۴۶ - ۲۵

قم، مجتمع ناشران، طبقه سوم واحد ۳۰۸. تلفن: ۳۷۸۴۲۴۰۲ - ۲۵.

pub.miu.ac.ir miup@pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: مرتضی محمدعلی نژاد شانی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: محمدباقر شکری
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی

نظريه انسان كامل از ديدگاه عرفان و فلسفه

علاءالدين ملكاف

مركز بين المللى
ترجمه و نشر
المصطفى

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی رحمته‌الله و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

«جامعه المصطفی رحمته‌الله العالمیة» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی رحمته‌الله «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی رحمته‌الله» را تأسیس کرده است.

در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی رحمته‌الله

فهرست

فصل اول: کلیات	۱۱
دیباجه	۱۱
۱. طرح کلی مسئله	۱۲
۲. روش پژوهش	۱۶
۳. سؤالات تحقیق	۱۶
۴. فرضیه‌ها و پیش‌فرض‌ها	۱۶
۵. پیشینه تحقیق	۱۸
بررسی رسائل	۲۱
۶. جنبه‌های نوآوری	۲۴
۷. منابع اصلی پژوهش	۲۵
الف) مهم‌ترین آثار ابن عربی	۲۵
ب) مهم‌ترین آثار ملاصدرا	۲۶
جایگاه و اهمیت موضوع انسان کامل	۲۶
وجوه اهمیت انسان‌شناسی	۲۷
۱. شناخت انسان، راهگشای شناخت خداست	۲۷
۲. شناخت انسان و ارتباط آن با مسائل اصولی و اعتقادی	۲۸
الف) ارتباط انسان‌شناسی با نبوت	۲۸
ب) ارتباط انسان‌شناسی با معاد	۲۹

- ج) انسان‌شناسی و ارتباط آن با مسائل اخلاقی ۲۹
- د) شناخت انسان و ارتباط آن با احکام اجتماعی ۳۰
- تبیین جایگاه انسان‌شناسی در بین علوم ۳۰
۱. جایگاه و اهمیت موضوع انسان در بین علوم انسانی به صورت عام ۳۱
۲. جایگاه و اهمیت موضوع انسان در فلسفه و عرفان به صورت خاص ۳۲
- الف) انسان‌شناسی فلسفی ۳۲
- ب) انسان‌شناسی عرفانی ۳۴
- ج) عرفان و حضرات خمس ۳۵
- د) حضرات و مراتب آن ۳۵
- تبیین جایگاه بحث در عرفان نظری و حکمت متعالیه ۳۷
- تعاریف مفاهیم اصلی ۳۸
۱. نظریه ۳۸
۲. انسان ۴۳
- الف) معنای لغوی و اصطلاحی انسان ۴۳
- ب) کلمه انسان و مرادفات آن در قرآن ۴۴
- ج) آفرینش انسان در قرآن ۴۷
- د) بعد جسمانی و روحانی انسان از نگاه قرآن ۵۰
- ه) جمع بین دو دسته از آیات و روایات ۶۲
- و) واژه «انسان» در نگاه اندیشمندان ۶۵
- کمال ۶۸
- رابطه «حرکت» با «کمال» ۷۱
- انسان کامل ۷۴
۱. مراد از کمال انسان ۷۴
۲. سه دیدگاه در غایت حرکت ۷۴
۳. برهان عقلی دیدگاه سوم ۷۹
۴. تأیید نظر سوم در عرفان ۸۰
۵. تأیید نظر سوم از منظر قرآن ۸۲
- درباره دو متفکر اسلامی ۹۰
۱. ابن عربی ۹۱

۹۱	الف) زیست‌نامه ابن عربی
۹۲	ب) ابن عربی و شیوه تألیف
۹۳	ج) ابن عربی و فلسفه
۹۷	د) ابن عربی و حکمت
۹۹	۲. ملاصدرا
۹۹	الف) زیست‌نامه ملاصدرا
۱۰۲	ب) مراحل زندگی علمی ملاصدرا
۱۰۳	ج) اساتید و شاگردان ملاصدرا
۱۰۴	د) مهم‌ترین کتاب‌های ملاصدرا
۱۰۷	ه) روش‌شناسی (متدولوژی) ملاصدرا
۱۱۳	فصل دوم: چیستی انسان کامل
۱۱۳	امکان شناخت انسان در عرفان و فلسفه
۱۱۸	۱. حقیقت انسان در عرفان ابن عربی
۱۲۶	۲. حقیقت انسان در حکمت ملاصدرا
۱۳۱	تعریف انسان کامل
۱۳۴	۱. تعریف انسان کامل از دیدگاه ابن عربی و ملاصدرا
۱۴۴	۲. ویژگی‌های انسان کامل از دیدگاه ابن عربی
۱۴۴	الف) جنبه هستی‌شناسانه انسان کامل (Ontological Aspect)
۱۵۰	ب) جنبه انسان‌شناسانه انسان کامل (Human Aspect)
۱۵۸	۳. اصول انسان‌شناسی ملاصدرا
۱۵۸	الف) اصل اول
۱۶۱	ب) اصل دوم
۱۶۲	ج) اصل سوم
۱۶۴	د) اصل چهارم
۱۶۵	ه) اصل پنجم
۱۶۶	و) اصل ششم
۱۶۷	اوصاف انسان کامل از منظر ملاصدرا
۱۶۷	۱. احاطه علمی بر حقایق عالم
۱۶۸	۲. اعتدال

۳. واحد و یگانه بودن ۱۶۸
۴. صاحب مقام مشیت مطلقه ۱۶۹
۵. مظهریت اسمای الهی بودن انسان کامل ۱۶۹
۶. روح عالم بودن انسان کامل ۱۷۱
۷. رانده شدن آدم از بهشت و کامل شدن انسان ۱۷۱
۸. پیامبر اسلام ﷺ، مظهر اکمل انسان کامل ۱۷۳
- فصل سوم: هستی انسان کامل با توجه به حکمت صدرایی و عرفان ابن عربی ۱۷۹
- مراتب کلی عالم ۱۷۹
- نفس و بدن در عرفان، به‌ویژه در ابن عربی ۱۸۴
- روح و جسم از دیدگاه ابن عربی ۱۸۴
- نفس و بدن در حکمت متعالیه ۱۹۲
۱. وحدت نفس و بدن در اندیشه ابن عربی ۱۹۷
- الف) شناخت نفس ۱۹۷
- ب) رابطه نفس و بدن ۱۹۸
- ج) صورت الهی ۲۰۰
- د) قوای نفس ۲۰۲
- ه) تجلی توحید خداوند ۲۰۳
۲. وحدت نفس و بدن در اندیشه ملاصدرا ۲۰۶
- الف) خلافت الهی ۲۰۶
- ب) حرکت جوهری و ارتباط نفس و بدن ۲۰۹
- ج) حقیقت معلول ۲۱۰
- د) بساطت نفس ۲۱۰
- ه) وحدت نفس، تجلی توحید خداوند ۲۱۳
- وحدت نفس و مراتب و مقامات انسان ۲۱۴
۱. مراتب انسان در عرفان ۲۱۵
- الف) مرتبه اول؛ طبع ۲۱۶
- ب) مرتبه دوم؛ نفس ۲۱۷
- ج) مرتبه سوم؛ عقل ۲۱۸
- د) مرتبه چهارم؛ قلب ۲۱۹

۲۲۰	..... مرتبه پنجم؛ سر
۲۲۱	..... مرتبه ششم؛ خفی
۲۲۱	..... مرتبه هفتم؛ اخفی
۲۲۱	..... مراتب انسان در حکمت متعالیه
۲۲۴	..... مقامات انسان در عرفان ابن عربی
۲۲۷	..... مقامات انسان در حکمت متعالیه ملاصدرا
۲۳۱	..... خلق مدام و حرکت جوهری
۲۳۳	..... ۱. خلق مدام در فلسفه یونان
۲۳۶	..... ۲. خلق مدام از دیدگاه اشاعره
۲۳۷	..... ۳. خلق مدام در ابن عربی
۲۴۹	..... فصل چهارم: ارزیابی مبانی انسان کامل در دو دیدگاه (مقایسه و تطبیق)
۲۴۹	..... بررسی تطبیقی آرای ابن عربی و ملاصدرا
۲۴۹	..... ۱. تعریف کمال
۲۵۱	..... ۲. کمال انسان
۲۵۵	..... ۳. نظر نهایی ابن عربی در مورد انسان کامل
۲۵۶	..... ۴. انسان کامل صدرایی
۲۵۷	..... ۵. ضرورت وجود انسان کامل
۲۵۹	..... ۶. ضرورت وجود خلیفه
۲۶۲	..... ۷. خلافت در زمین یا در عوالم دیگر و نظر ملاصدرا
۲۶۵	..... ۸. تفاوت وجود، کون و عین در اندیشه ابن عربی
۲۷۱	..... ۹. انسان کامل جانشین «الله»
۲۷۶	..... ۱۰. آیا انسان کامل عبد است یا قطب؟
۲۷۹	..... ۱۱. جامعیت انسان
۲۸۱	..... ۱۲. سه جلوه انسان کامل: رسول، نبی و ولی
۲۸۴	..... ۱۳. مبنای وجودی ولایت در ابن عربی
۲۸۵	..... ۱۴. نبوت از نظر ملاصدرا
۲۹۱	..... ۱۵. امامت از دیدگاه ابن عربی
۲۹۶	..... ۱۶. مبنای فلسفی ولایت در ملاصدرا
۲۹۸	..... ۱۷. ختم ولایت از دیدگاه ابن عربی

۳۰۱	..... ۱۸. ولایت و امامت از منظر ملاصدرا
۳۰۵	..... جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۳۱۶	..... ۱. بررسی نقاط قوت و ضعف تبیین ابن عربی و ملاصدرا
۳۱۷	..... ۲. نقاط قوت تبیین وجودی
۳۱۸	..... ارزیابی پرسش‌ها و فرضیات
۳۲۲	..... تفاوت‌های نظر ابن عربی و ملاصدرا
۳۲۲	..... ۱. جهات محتوایی
۳۲۴	..... ۲. جهات روشی
۳۲۷	..... ارزیابی نهایی دو دیدگاه
۳۲۹	..... ۱. پاسخ ابتدایی ملاصدرا
۳۳۰	..... ۲. پاسخ نهایی ملاصدرا
۳۳۱	..... سخن پایانی
۳۳۲	..... ۱. رابطه انسان کامل با حق
۳۳۲	..... ۲. رابطه انسان کامل با خلق
۳۳۹	..... منابع و مأخذ
۳۳۹	..... منابع فارسی و عربی
۳۳۹	..... ۱. کتابنامه آثار ابن عربی
۳۴۱	..... ۲. کتابنامه آثار ملاصدرا
۳۴۳	..... ۳. کتابنامه آثار دیگر اندیشمندان
۳۵۶	..... مجلات
۳۵۶	..... منابع لاتین
۳۵۷	..... واژه‌نامه فارسی به انگلیسی